

En anderledes kulturpædagogik

Grænseforeningens Kulturmødeambassadører

Integrationsprojekter er der mange af. Også selvom mange af dem er blevet omdøbt til inklusionsprojekter. Fælles for de fleste er, at de tager udgangspunkt i, at en gruppe skal integreres ind i noget allerede eksisterende. Det danske. Med dette fokus følger der nogle risici. Udover en tendens til at bevæge sig ned ad en ensrettet gade, hvor forandringen og initiativet primært forventes at foregå hos gruppen, der skal integreres, så er der også en iboende risiko for at være med til at fastholde befolkningen i »os« og »dem«, hvor vi bliver blinde for det fælles i forskelligheden, selvom det udtalte mål er et fælles »os«. Det bliver en enten-eller-tilgang til identitet i stedet for både-og. Denne tilgang synes også at smitte af på noget af det kulturpædagogiske arbejde. Hos Grænseforeningen, som er en organisation, som arbejder med oplysning om det danske mindretal i Sydslesvig, forsøger vi at begynde et andet sted. Vi tror på en dansk sammenhængskraft, hvor der også er plads til forskelligheden. Eller som Ebbe Kløvedal Reich har formuleret det: »Danskerne findes i mange modeller.« Et af vores tiltag til at fremme denne diskurs er Grænseforeningens Kulturmødeambassadørkorps, et kulturmødeprojekt med deltagelse af unge med forskellige baggrunde, f.eks. dansk-afghansk, dansk-grønlandsk, dansk-irakisk, dansk-kurdisk foruden dansk-sydslesvigsk.

Udover at oplyse om og bruge erfaringerne fra det dansk-tyske grænseland i en nutidig dansk kontekst, så har vi med projektet ønsket at skabe en platform for dialog om, hvad vi har til fælles midt i al forskelligheden. Vi tager udgangspunkt i et »os« – os danske medborgere. Herfra oplyser vi om det at være et nationalt mindretal eller en etnisk minoritet. Som case og facilitatorer bruger vi kulturmø-

MAYA BRAM SOMMER

Projektleder, Grænseforeningen,
cand.mag. i Kultur- og Sprogødestudier
msb@graenseforeningen.dk

»Hvad ville du tage med i din kuffert, hvis du skulle migrere?«

deambassadører. Artiklen her har til formål at belyse formålet med projektet, og hvad unge med vidt forskellige baggrunde får ud af at engagere sig i det.

Hvad tilbyder kulturmødeambassadørerne

Det primære produkt er dialogmøder om identitet, nationalitet og medborgerskab, som har til formål at skabe fællesskab i forskelligheden. Projektet arbejder for at styrke sammenhængskraften i Danmark og forståelse af minoriteter. De fleste, der booker et dialogmøde, er mellemlange videregående uddannelser, som lærer-, pædagog- og sygeplejerskeuddannelserne, men også folkeskoler, daghøjskoler, højskoler, universiteter m.m. I hold af 3-4 tager ambassadørerne ud til landets uddannelsesinstitutioner, foreninger, arbejdspladser m.m. og faciliterer en dialogproces med inddragende øvelser, personlige fortællinger, dialog samt perspektiveringer til det dansk-tyske grænselands bevægelse fra konflikt til fredelig sameksistens. I de personlige fortællinger løfter den enkelte ambassadør sløret for sin identitetsrejse og fortæller anekdoter om at være vokset op med flere sprog og kulturer. Derudover skriver ambassadørerne en blog om hverdagen med flere sprog og kulturer. Her skriver de om temaer fra fødselsdag og mad til identitetskrise og kultursammenstød. Nogle undervisere bruger bloggen i undervisningen. Særligt jule-

kalenderen, hvor en ny ambassadør hver dag i december fortæller om sine juletraditioner, er populær. Siden 2009 har ambassadørerne afholdt henimod 350 dialogmøder, skrevet ca. 80 blogindlæg, været i medierne, været nomineret til og har vundet priser, produceret en håndfuld videoer, der flourer på de sociale medier – alt sammen bundet op på at det er muligt at have en bindestregsidentitet. At du godt kan føle dig dansk, selvom du også føler dig som noget andet.

Vi har i denne tid registreret, at accepten af bindestregsidentitet i stadig højere grad vinder indpas i medierne, men oplever fortsat en dominerende diskurs, som lægger op til enten-eller fremfor både-og. En diskurs, som har præget bl.a. vores ambassadører, der alle, uanset baggrund, kan fortælle om følelsen af at blive afkrævet et valg mellem dansk og deres anden kulturelle identitet. Ofte afstedkommet af harmløse kommentarer som »hvad føler du dig mest?« og »hvem holder du med, når der spilles landskamp?« Eller med mere alvor: »hvordan kan du være værnepligtig, hvis du også føler dig hjemme i et andet land?« og »at hævde at være både dansk og noget andet er det samme som at være hverken-eller.« Denne diskurs skubber en identitetsproces i gang hos de flerkulturelle, der kan afføde frustration (i yderste konsekvens radikalisering) og måske endda et fravalg af det danske, fordi der er elementer fra oprindelseskulturen, der kan synes umulige at fravælge (f.eks. udseende og religion). Eller omvendt kan det føre til forsøg på at forcere en assimilering. Hvad der ret beset også er en form for radikalisering.

»Hvem er hvem?« Eksempler på spørgsmål til deltagerne på et dialogmøde.

Kulturmødeambassadørerne og deres udbytte

Ambassadørerne er studerende, der alle er flerkulturelle. De kommer fra forskellige uddannelser i hele landet. Nogle læser til lærer, nogle læser teologi, andre læser eskimologi eller til ingeniør. Vi har rekrutteret dem på forskellig vis. Mens nogle af dem er blevet ambassadører, fordi de har set et opslag på deres uddannelsesinstitution, har andre været deltagere på et dialogmøde eller på anden vis hørt om projektet og derefter søgt om at være med. Vi har i dag 40 ambassadører spredt over hele landet med 14 forskellige baggrunde, og det særlige ved dette korps er netop denne mangfoldige sammensætning.

Ambassadørerne har trods forskellighederne fundet frem til et hav af ligheder, som de sætter i spil på dialogmøderne. Om de er fra det danske mindretal i Sydsvenslg eller har somalisk baggrund, så har de først og fremmest det til fælles, at de er danske medborgere. Dvs., at de bor i Danmark, betaler skat, er præget af og tager del i samfundet, uanset om de har dansk statsborgerskab eller ej. Mange af dem taler dansk med vennerne og et andet sprog derhjemme, de synger danske sange til fødselsdage, men serverer kage, som stammer fra deres anden kultur etc. Disse ligheder udfordrer enten-eller-forståelsen af identitet. Ambassadørerne er gennemsnitligt en del af projektet i to år. Langt de fleste stopper først, når de bliver færdiguddannede, og vores fornemmelse er derfor, at deres udbytte er stort.

Dialogmøderne er en anderledes kulturpædagogik, som ikke kun igangsætter refleksion og læreprocesser hos deltagerne, men også hos ambassadørerne selv. For at illustrere hvordan, har jeg spurgt dem. Via en mail fik de fem spørgsmål. Vi modtog syv besvarelser fra kulturmødeambassadører (KMA) med seks forskellige minoritetsbaggrunde. Spørgsmålene lyder: 1. Hvad betyder det for dig at være KMA? 2. Har det ændret ved noget i dig? 3. Hvad betyder erfaringen som KMA for din opfattelse af at tilhøre en minoritet/et mindretal? 4. Hvad betyder erfaringen som KMA for din opfattelse af at være flerkulturel og flersproget? 5. Eksempler på, hvad I lærer af hinanden.

I deres svar fremhæver kulturmødeambassadørerne indledningsvis deres primære udbytte:

At jeg gennem historiefortælling kan fjerne fordomme.
(dansk-afghaner)

Det at være kulturmødeambassadør betyder for mig, at jeg udfordrer mig selv – for mig er hvert dialogmøde en spændende udfordring, hvor jeg ikke kun lærer noget

om andre, men i høj grad også om mig selv. (fra det danske mindretal i Sydslesvig)

At jeg er en del af et fællesskab. (dansk-grønlandsk)

Disse forskellige svar oplever jeg som repræsentative for vores ambassadørers motivation for at være med. Det handler både om et udtalt ønske om at fjerne fordomme, men også om at udfordre sig selv og være en del af et fællesskab. Min oplevelse er, når jeg taler med ambassadørerne, at de fleste af dem har eller har haft en følelse af ikke altid at høre til og/eller ikke altid at blive set som dansk medborger. Og netop derfor tror jeg, projektet appellerer til vores unge; det giver dem både mulighed for at forandre og for at føle fællesskab – helt afgørende parametre for vores allesammens identitet.

At være kulturmødeambassadør har ændret mig på nogle områder. Efter at skulle skrive mit oplæg om (red. den personlige fortælling, jf. ovf.) flere gange, gik det op for mig, i hvor høj grad jeg lagde mine meninger frem, som om de var de ultimative sandheder. Jeg forstod i processen, at mit forhold til kulturmøde kommer fra *mine* oplevelser, og at jeg derfor ikke kan forvente af andre, der ikke har haft lignende oplevelser, at de kan sætte sig fuldstændig ind i, hvad det vil sige at leve med en titel som »2. g'er«, »nydansker« eller »udlænding«. Jeg udviklede i processen en forståelse for, at vi kan have forskellige meninger, og at det er ok. (dansk-kurder)

Jeg fik ro i mig selv, efter at jeg blev kulturmødeambassadør! [...] Jeg har først og fremmest lært at fjerne mine egne fordomme, som jeg tidligere havde om det danske samfund. Tidligere havde jeg ikke lyst til at se (red. etniske) danskere i øjnene, da jeg var bange for at få det dårligt, hvis de kiggede mærkeligt på mig.[...] Disse negative tanker blæste på en magisk måde væk, efter at jeg kom ind i kulturmødeambassadørkorpset. Vi har alle (red. i korpset) en eller anden minoritetsbaggrund, så vi kunne tale frit om samfundet og danskerne. Langsomt lærte jeg fra andre ambassadører og dialogmøderne, at vi alle sammen er danske medborgere uanset vores baggrund. Kort sagt, nu er det acceptabelt for mig at føle mig knyttet til samfundet. Jeg laver jokes og smalltalker med etniske danskere i butikker og supermarkedet uden at være bange for, at de vil kigge mærkeligt på mig. Når jeg ikke længere har de negative tanker, så har jeg koncentration til mit studie og overskud til at smile til andre, når jeg cykler forbi dem. (dansk-afghaner)

At være kulturmødeambassadør har lært mig, at jeg godt kan acceptere mig selv som en del af det danske samfund. Det er ikke et pas, en gruppe eller hudfarven, som skal afgøre, om jeg er dansk eller irakisk. Det er udelukkende min følelse indeni. Jeg føler mig både som dansk og irakisk, og det er det, der tæller. (dansk-iraker)

Disse citater taler deres tydelige sprog. De peger tilbage på en grundholdning i det danske samfund, at det ikke er muligt at være både dansk og noget andet. En holdning, som uanset hvor bevidst eller udbredt den er, giver mange en følelse af lavt selvværd og fremmedgjorthed. Citaterne viser også, hvor svær den åbne dialog er – og hvor vigtigt det er, at vores ambassadører løbende klædes på til ikke at prædike en sandhed, men at gå forrest for en åben dialog. Vi er alle præget af vores forforståelser, og at møde mennesker med et åbent sind er vanskeligt og kræver både en vis portion redskaber og selvbevidsthed.

Vi har i Grænseforeningen stillet os selv det spørgsmål, om det fokus, vi sætter på minoriteter og mindretal, påvirker ambassadørernes opfattelse af at tilhøre en minoritet/et mindretal i en ekskluderende retning. Når vi spørger ambassadørerne selv, tyder deres svar ikke på, at det er tilfældet, tværtimod:

Det er måske lidt specielt at være en minoritet, men samtidig er det ikke noget, som skal afskære mig fra det samfund, som jeg lever i. (dansk-iraker)

At være en minoritet tror jeg altid vil gøre, at jeg ikke vil føle mig 100 % hjemme nogen steder, men jeg ser det ikke som noget negativt, som jeg har gjort. Jeg tror, at det gør, at jeg lettere kan tilpasse mig og lettere kan anerkende andre kulturer. (dansk-kurder)

Jeg føler ikke rigtigt, at jeg tilhører en minoritetsgruppe, da jeg bruger det meste af tiden i det danske. (dansk-afghaner)

Helt naturligt styrker arbejdet som ambassadør de unges refleksion i forhold til det interkulturelle, men også i forhold til medborgerskabet, det overordnede fællesskab. Den iboende risiko, der ligger i projektet, for at forstærke opdelingen i »os« og »dem« ser heldigvis ikke ud til at indtræffe. Som ambassadører for kulturmødet er det afgørende, at de mestrer denne refleksion for at kunne perspektivere og åbne dialogen op uden at dyrke grøftegravning. Måske netop fordi projektet fokuserer meget på ligheder, kan det fungere:

Vi lærer f.eks., at selvom vi alle er forskellige og har forskellige baggrunde, så ligner vi hinanden på utrolig mange punkter. F.eks. blander vi næsten alle sammen sprogene, om det så er dansk og tysk, dansk og grønlandsk eller dansk og arabisk. Vi kommer alle fra hjem, som er blandingsprodukter af to kulturer. Vi møder hinanden med en helt særlig åbenhed og tolerance, fordi vi kan sætte os ind i hinanden. (fra det danske mindretal i Sydslesvig)

Jeg har lært af de andre kultur mødeambassadører, at der er forskellige måder at blive diskrimineret på. Nogle oplever kultursammenstød på baggrund af hudfarve, andre på grund af et tørklæde, en accent etc., og at vi alle bearbejder og overkommer disse oplevelser på forskellige måder. (dansk-kurder)

Jeg har lært, at piger med tørklæde selvfølgelig kan dyrke kampsport! (fra det danske mindretal i Sydslesvig)

Det er lettere at forstå komplekse ting, når man ser dem portrætteret hos andre. De unge lærer af hinanden, inspirerer og finder fællesskab hos hinanden. Og denne positivitet tager de med ud til deltagere på dialogmøderne i arbejdet for at udfordre fordomme og styrke sammenhængskraften.

Hvad betyder erfaringen som kultur mødeambassadør så for deres opfattelse af at være flerkulturel og flersproget?

Jeg ser i dag mangfoldighed som en ressource, hvilket uden tvivl er en opfattelse, jeg har fået som kultur mødeambassadør. Med min baggrund som dansk-kurder ser jeg det som en kæmpe fordel at have indsigt i to så forskellige verdener, den jeg er født i, og den jeg stammer fra. (dansk-kurder)

For mig er det en rigdom at være flerkulturel og flersproget. Der er mere viden at trække på og dermed også en større forståelse for begge kulturer. Det er en ressource, [...], som også kan gavne samfundet. (dansk-iraker)

Flerkulturelhed er naturlig. Flersprogethed er en fordel. Den bevidste mangfoldighed er ikke noget problem, men løsningen på mange. (fra det danske mindretal i Sydslesvig)

Inspirationen til, at det er muligt at være både-og, og at det flerkulturelle/sproglige kan være en ressource, henter vi fra det dansk-tyske grænseland. Når naturlighed og fordele fremhæves i sidste citat, så er det, fordi dette er den udbredte tilgang i grænselandet. Som

projektleder har jeg oplevet mange af vores ambassadører ånde lettede op, da de hos os er blevet mødt med en anerkendelse af deres bindestreksidentitet.

En anderledes kulturpædagogik

Kulturmødeambassadørernes erkendelse af, at de er gode nok, som de er, og ikke nødvendigvis hverken er for danske eller for lidt danske, oplever jeg, har skabt et særligt »os«. Et »os«, som rummer mere end blot den etniske dansker med rødbedefarvet pas. Et mangfoldigt »os«, som vi i Grænseforeningen tror på er vejen frem, fordi vi ser det i grænselandet. Et grænseland, hvor f.eks. etniske tyskere i Sydslesvig sender deres børn i danske skoler for at give dem mulighed for at blive flerkulturelle og flersproglige. Ikke bare anerkendes det flerkulturelle bredt i grænselandet, det ses også som en ressource. Vores håb er, at dialogmøderne kan bidrage til en styrket opfattelse af et mangfoldigt dansk »os«. At vi kan tage ved lære af vores egen danmarkshistorie.

En del af det, vi gør i Grænseforeningens Kulturmødeambassadørprojekt, adskiller sig fra andre undervisningsformer. Særligt det, at kulturmødeambassadørerne ikke er professionelle undervisere, endsiges har en formel uddannelse indenfor kulturforståelse. En underviser på en læreruddannelse fortæller om, hvordan dialogmøderne opleves af de lærerstuderende:

Personlig fortælling til et dialogmøde i et boligsocialt område ved Århus.
Fotograf Imal Hashimi

Det, der gør størst indtryk, er de personlige historier, som fremstår ærlige, konkrete og uden pegefingre. Historier, som rammer en fin balance – ikke intimiderende, ikke ligegyldige, ikke konkluderende, ikke fordomsfulde.[...] Det er et væsentligt element i dette tilbud, at der er repræsentanter fra danske, tyske, frisiske mindretal, fordi disse i langt højere grad rammer de lærerstuderende som det skjulte kulturmøde, de ikke selv har været opmærksomme på tidligere. Disse unge er af ydre som danske unge er flest, og deres kulturelle forskelligheder må tilhøreren derfor have en særlig opmærksomhed overfor for at opdage. Den opmærksomhed, som de studerende får på de ikke åbenlyse kulturelle forskelle, er guld værd, fordi den sætter de åbenlyse kulturmøder i perspektiv. De forskellige historier fra kulturmødeambassadørerne belyser nemlig gensidigt hinanden og viser, hvorledes der ingen nem og »rigtig« position er at indtræde i. [...] (underviser på læreruddannelsen).

Måske er det netop kulturmødeambassadørernes styrke, at de kommer som sig selv. De er levende tekster, som giver elever og studerende en knage at hænge teorien op på. Da de tilmed er jævnaldrende med mange af deltagerne, kan de mødes i øjenhøjde. De kommer ikke med færdige løsninger og svar, men skaber deltagelse og refleksion. Også hos sig selv.

Litteratur

Læs mere om Grænseforeningen på:

<http://www.graenseforeningen.dk/>

Ebbe Kløvedal Reich »Danskerne findes i mange modeller«: <http://www.graenseforeningen.dk/leksikon/c/all/5805>

<http://www.graenseforeningen.dk/leksikon/c/all/5805>

Grænseforeningens Kulturmødeambassadørers hjemmeside: <http://www.ambassador.graenseforeningen.dk/>

Kulturmødeambassadørernes blog:

<http://www.ambassador.graenseforeningen.dk/kmablog>

Citater fra deltagere på dialogmøder:

<http://www.ambassador.graenseforeningen.dk/content/deltagerne>

<http://www.ambassador.graenseforeningen.dk/content/deltagerne>